

Валентин Йосипович Кресюн – 80 років з дня народження

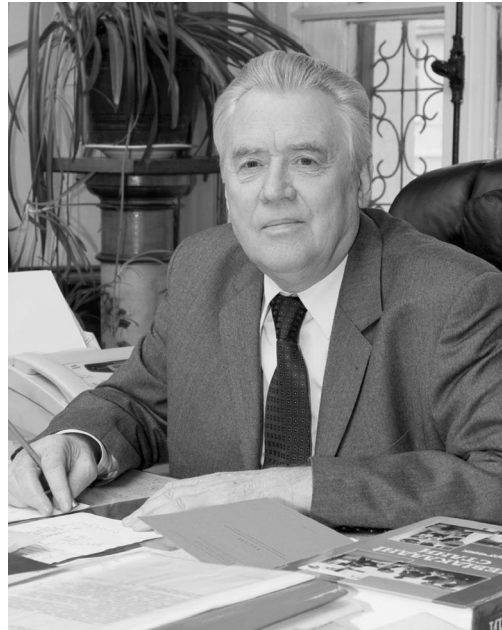
Кожна людина є творцем своєї долі.

Салюстій

80-річний ювілей – це віха в житті людини, що символізує зрілість, мудрість, багатий життєвий досвід. Таку ювілейну дату 30 листопада 2021 року відзначає Валентин Йосипович Кресюн – доктор медичних наук, професор, дійсний член Національної академії медичних наук України, заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, видатний науковець у галузі фундаментальної та клінічної фармакології, автор численних наукових праць, підручників, навчальних посібників, талановитий керівник.

Валентин Йосипович 57 років свого життя присвятив Одеському національному медичному університету. Тут він сформувався як учений-дослідник, лікар, організатор вищої медичної освіти та науки, педагог, наставник молоді, який створив плеяду послідовників і учнів.

В. Й. Кресюн народився в с. Шершенцях Кодимського району Одеської області 30 листопада 1941 року. У 1959 році він вступив на фельдшерське відділення медичного училища в Бендерах, яке закінчив з відзнакою в 1962 році, потім – служба в армії. У 1964 році вступив до лікувального факультету Одеського медичного інституту ім. М. І. Пирогова, який закінчив з відзнакою в 1970 році та був рекомендований до аспірантури при кафедрі фармакології. З того часу вся трудова діяльність Валентина Йосиповича пов'язана з Одеським медичним універси-

тетом, де він послідовно пройшов шлях від аспіранта до завідувача кафедри, першого проректора, академіка Національної академії медичних наук України.

Професор В. Й. Кресюн є послідовником провідних фармакологів академіків В. В. Закусова, А. В. Вальдмана та фармакологів Одеської школи професора Я. Б. Максимовича – учня відомого клінічного фармаколога, автора першого в колишньому СРСР підручника з клінічної фармакології професора Ю. О. Петровського. Суттєве значення у формуванні наукового світогляду В. Й. Кресюна зіграли й інші видатні фармакологи – С. В. Анічков, М. Д. Машковський, П. К. Анохін, Ю. І. Віхляєв, Г. В. Чаговець, Г. Є. Батрак та багато

інших. Це позначилося на подальшому виборі В. Й. Кресюном наукового шляху.

Основним науковим напрямом В. Й. Кресюна в ті роки стають розробки в галузі психофармакології. У 1973 році він блискуче захистив дисертаційну роботу за спецтемою «Про характер і можливі механізми психотропних впливів нікотинату літію (ніколіту) – нового похідного нікотинової кислоти» (спеціальність – фармакологія) на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук, а в 1984 році – докторську дисертацію за темою «Молекулярні механізми стрес-протекторної та антистресорної дії типових та атипових транквілізаторів» (спеціальність – фармакологія).

Праці професора В. Й. Кресюна щодо вивчення молекулярно-клітинних механізмів розвитку стрес-синдрому стають основоположними. Ним уперше було показано, що при стресі розвивається морфофункціональна неспроможність мембран, що призводить до пригнічення тканинного дихання та окисного фосфорилування, їхньої сполученості та, як наслідок, до зниження енергозабезпечення нейронів мозку, що проявляється дезадаптацією організму. У результаті був розроблений та обґрунтований новий напрям цілеспрямованого створення лікарських засобів на основі природних метаболітів людського організму, зокрема, були визначені підходи та принципи цілеспрямованого пошуку та створення низки нових високоефективних препаратів (нікомаг, тафтсин, поліенол та ін.). В. Й. Кресюном разом з колегами був створений і впроваджений у виробництво новий атиповий транквілізатор літоніт, ідеологія синтезу якого запатентована в низці зарубіжних країн (США, Іспанія, Японія та

ін.). Підсумки цієї роботи викладені в монографії «Tranquillizers and Stress: Adaptive Action Mechanism», що вийшла у Великій Британії у видавництві «Harwood Academic Publishers GmbH» у 1992 році.

Дослідження професора В. Й. Кресюна в даній галузі дозволили розпочати прицільний синтез та фармакологічне вивчення низки біологічно активних речовин, що мають мембранопротекторну активність. Спільно з хіміками синтезовано новий клас потенційних лікарських речовин на основі германію та різних біолігандів метаболітного походження. Ці розробки є унікальними в світі. Встановлені фармакологічні властивості цих сполук викликають значний інтерес учених як нашої країни, так і за кордоном.

У 1973–1976 роках В. Й. Кресюн – асистент, у 1976–1984 роках – доцент, у 1984–1985 роках – професор кафедри фармакології Одеського медичного інституту ім. М. І. Пирогова, у 1986–2019 роках – завідувач кафедри загальної та клінічної фармакології Одеського національного медичного університету.

Важливими рисами В. Й. Кресюна є не тільки вірність сторічним традиціям одеських фармакологів, а й здатність «тримати руку на пульсі» з огляду на вимоги часу. Розуміючи крайню потребу клініки у фармакологічному обґрунтуванні доцільності застосування лікарських засобів, розробці критеріїв ефективності та безпеки фармакотерапії, він створив школу клінічних фармакологів. Професор В. Й. Кресюн одним із перших в Україні почав розвивати «Клінічну фармакологію» як освітню та наукову спеціальність. У 1986 році він уперше в Україні реорганізував кафедру фармакології в кафедру загальної та клінічної фармакології та створив

цикл клінічної фармакології на базі міської клінічної лікарні № 1 м. Одеси. За його участю в 1989 році було відкрито клінічну ординатуру за спеціальністю «Клінічна фармакологія» та підготовлений перший в СРСР клінічний ординатор. Валентин Йосипович Кресюн також сприяв включенню «Клінічної фармакології» до переліку наукових спеціальностей зі захисту докторських і кандидатських дисертацій та відкрив спеціалізовану раду при Одеському національному медичному університеті з їхнього захисту.

Пріоритетними є й наукові дослідження професора В. Й. Кресюна у цій галузі. Спільно зі своїми учнями та співробітниками кафедри клінічної імунології, генетики та медичної біології Одеського медичного університету він одним із перших у країні заклав підвалини сучасного напрямку клінічної фармакології – клінічної імунофармакології. Результати цих досліджень сформульовані в багатьох наукових фахових виданнях, таких як «Клінічні аспекти імунофармакології», яке видавалося двічі (1990, 1993), «Клінічна імунологія» (2000), «Імунологія та імунопатологія травної системи» (2001, 2004) та ін. Важливим аспектом цієї роботи стала оцінка впливу стрес-протекторних засобів на імунологічну реактивність організму та обґрунтування їхнього комплексного використання з імуномодуючими препаратами з метою підвищення неспецифічної та специфічної резистентності організму. Багаторічний досвід роботи з цієї проблеми сприяв виданню спільно з провідними імунологами підручника для студентів закладів вищої медичної освіти та лікарів «Клінічна імунологія та алергологія» (2006 р.), в якому В. Й. Кресюн

висвітлює питання клінічної фармакології сучасних імунотропних лікарських засобів. Він не лише запропонував принципи раціонального та безпечного лікування імунопатології, а й значну увагу приділив вивченню негативного впливу сучасних лікарських засобів на імунну систему людини. Це призвело до розвитку ще одного важливого напрямку – вивчення клінічних аспектів застосування антибактеріальних засобів, що відбилося в ряді робіт («Клінічна фармакологія цефалоспоринов» та ін).

Дослідження в галузі клінічної імунофармакології професор В. Й. Кресюн поєднує з іншим найважливішим напрямком своєї наукової діяльності – впровадженням новітніх медичних технологій у клінічну практику та на їхній основі розробки нових підходів до раціональної фармакотерапії з урахуванням фармакогенетичних особливостей людини. У створеному ним у 1995 році НДІ клінічної біофізики Одеського медичного університету за допомогою сучасних біофізичних та молекулярно-генетичних методів досліджень (полімеразна ланцюгова реакція, лазерна кореляційна спектроскопія) вирішуються питання експрес-діагностики, обґрунтування та моніторингу фармакотерапії ряду поширених захворювань (туберкульозу, вірусних гепатитів та ін.), вивчаються фармакогенетичні аспекти ефективності та безпеки фармакотерапії. В умовах зростання в Україні захворюваності населення на туберкульоз особливу увагу професор В. Й. Кресюн приділяє дослідженню фармакорезистентності мікобактерій туберкульозу до існуючих протитуберкульозних препаратів і пошуку шляхів оптимізації фармакотерапії в хворих на туберкульозну інфекцію. Ці досягнення в галузі медичних

технологій викладено в унікальних монографіях «Молекулярно-генетические и биофизические методы исследования в медицине» (1996 р.), «Молекулярно-генетические механизмы туберкулезной инфекции» (2005 р.), «Фармакогенетические основы взаимодействия организма и лекарств» (2007 р.), «Генетическая медицина» (2008 р.), «Молекулярна епідеміологія» (2010 р.), «Факторы и механизмы саногенеза» (2014 р.), а також у численних методичних рекомендаціях, журнальних статтях і патентах. На основі цих досліджень підготовлено та захищено понад 100 докторських і кандидатських дисертацій. Ці дослідження Валентин Йосипович координує з провідними науковими установами України, Італії, Польщі, Великої Британії та ін.

Наукові інтереси професора В. Й. Кресюна у сфері клінічної фармакології багатогранні. Вони стосуються також питань оптимізації ефективності та безпеки фармакотерапії патології серцево-судинної, гепатобілярної системи та ін. На підставі цих досліджень розроблено та впроваджено в практичну роботу лікарів низку нових методів лікування.

Важливим етапом у науково-практичній діяльності вченого стала підготовка підручника для студентів медичних вищих освітніх закладів і лікарів «Невідкладні стани», тричі перевиданого (2003 р., 2004 р., 2008 р.) та присвяченого методології надання медичної допомоги за невідкладних станів.

Результати багаторічної науково-педагогічної та практичної діяльності професора В. Й. Кресюна знайшли віддзеркалення в понад 970 опублікованих у нашій країні і за кордоном наукових працях, у тому числі в 22 монографіях і наукових виданнях, 64 підручниках, керівництвах, довідниках,

словниках, атласах, навчальних посібниках, 304 журнальних статтях, 52 авторських свідоцтвах СРСР, патентах України й зарубіжних країн, 150 навчально- і науково-методичних документах. За підручник «Фармакологія» йому та колективу співавторів була присуджена Державна премія України в галузі науки і техніки (2017 р.).

Велику увагу Валентин Йосипович приділяє педагогічній діяльності. Він блискучий лектор, чудовий педагог, наставник молоді. Його відрізняє надзвичайний талант притягувати до себе молодь і заражати її своїми ідеями. Це зумовлено, перш за все, особистою захопленістю справою, яку він обрав і до якої долучає своїх учнів. Уміння просто викладати суть проблеми, розвинене почуття нового, здатність бачити сенс дослідження там, де інші його не помітили – ще одна грань особистості професора В. Й. Кресюна, непереосічно мислячого вченого.

Валентин Йосипович Кресюн по праву належить до рангу патріархів вітчизняної фармакології та має авторитет серед учених найрізноманітніших напрямів медичної науки. Він нескінченно відданий науці – своєму покликанню у найвищому значенні цього слова і, безперечно, саме цим може бути пояснено секрет творчого довголіття, невичерпного запасу працездатності та позитивної енергетики нашого ювіляра. Кожен висококваліфікований фахівець має учнів, але мало хто здатний створити свою наукову школу. Саме це вдалося Валентину Йосиповичу Кресюну. Очолювана ним школа фармакологів відрізняється багатогранністю напрямів експериментальних і клінічних досліджень. Сьогодні його учні (а це 7 докторів і 25 кандидатів наук) примножують досягнення школи, готують нові науково-педагогічні та медичні кадри, стали

професорами, завідувачами кафедр, заслуженими діячами та лікарями, керівниками охорони здоров'я.

Активною та плідною є науково-організаційна діяльність Валентина Йосиповича Кресюна: він – керівник Південного наукового центру НАМН України, віце-президент Асоціації фармакологів України, голова її Одеського відділення, член міжнародної Асоціації з базисної та клінічної фармакології (IUPHAR), член редколегій низки профільних журналів. У 1995 році за його участю в Одеського медуніверситеті відтворено спеціалізовану вчену раду зі захисту докторських дисертацій з фармакології, клінічної фармакології та патологічної фізіології. Це сприяло створенню і розвитку в нашій країні багатьох відомих фармакологічних і патофізіологічних наукових шкіл (Тернопільська, Львівська, Івано-Франківська, Харківська, Дніпровська, Запорізька та ін.).

Розповідь про цю цікаву людину була б далеко не повною, якщо не відзначити ще одну сторону її багатогранної діяльності. Валентин Йосипович – чудовий організатор. У 1971–1974 роках В. Й. Кресюн був начальником підготовчих курсів; з 1974 року – заступником декана лікувального факультету, а з 1982 року – деканом цього факультету. У 1986 році його було призначено проректором з міжнародних зв'язків, у 1992 році – проректором з наукової роботи та міжнародних зв'язків, а з 2001 року протягом 15 років він працював першим проректором Одеського національного медичного університету.

Особистість характеризує не лише те, що вона робить, а й те, як вона це робить. Хоч би які посади Валентин Йосипович обіймав, його завжди відрізняє цілеспрямованість, організованість, висока працездатність, чудові організаторські якості, чуйне та

уважне ставлення до колег, уміння виділити головну ланку в роботі. За його безпосередньою участю в Одеському медичному університеті створювалися спеціалізовані ради, університетські клініки, відкривалися нові кафедри, спеціальності та факультети. Так, у 2001 році, через півстоліття після закриття в Одесі Фармацевтичного інституту, під його керівництвом в Одеському медичному університеті було відтворено фармацевтичний факультет з очною та заочною формами навчання. За його участю в університеті була розпочата підготовка здобувачів вищої освіти за різними напрямками («Медицина», спеціальність «Медико-профілактична справа»; «Соціально-політичні науки», спеціальність «Практична психологія»; «Соціальне забезпечення», спеціальність «Соціальна допомога» та ін.). Не залишаються без його уваги й нагальні проблеми практичної охорони здоров'я Одеси і всього Південного регіону.

Афоризм Еразма Роттердамського «Нічого немає складного для людини, яка має волю» найточніше відбиває суть життєвого шляху В. Й. Кресюна. Втілюючи в життя задумане, він надихає учнів і колег до руху вперед, учить ніколи не зупинятися на шляху досягнення мети.

Неможливо перерахувати всі напрями багатогранної наукової, освітньої та організаторської діяльності Валентина Йосиповича. Це різнобічна людина, що вміє дивним чином швидко перемикатися з одного виду роботи на інший і повністю віддаватися справі, якою вона займається.

Валентин Йосипович досяг багато чого в житті. У 1991 році йому присвоєно почесне звання «Заслужений діяч науки та техніки України». У 2002 році його обрано членом-кореспондентом, а в 2021 році – дійсним

членом Національної академії медичних наук України за спеціальністю «фармакологія». Він удостоєний орден на князя Ярослава Мудрого V ступеня, є повним кавалером орденів України «За заслуги» I, II та III ступенів, нагороджений державними медалями, знаками «Відмінник охорони здоров'я», «Відмінник освіти України», престижними преміями закордонних академій.

Але найголовніша нагорода для Валентина Йосиповича – любов, повага та визнання людей! Незважаючи на всі регалії, він, як і раніше, залишається щирою та доброзичливою людиною. Головний пріоритет у його житті – допомога оточуючим людям.

Це визначає сутність Особистості – Валентина Йосиповича Кресюна. Несучи у світ і безвідплатно даруючи людям душевну теплоту, випромінюючи енергію та вселяючи впевненість, ця людина має магічну здатність притягувати до себе оточуючих.

Від щирого серця бажаємо Валентину Йосиповичу міцного здоров'я, довгих років, творчих успіхів і перемог в ім'я найблагороднішої науки – медицини, в ім'я людей!

*ВГО «Асоціація фармакологів
України»*

*ДУ «Інститут фармакології та
токсикології НАМНУ»*

Учні та друзі